

УДК 336.741.225

Статус криптовалют в Україні та інших країнах світу

Ткачук І.І.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та обліку
Харківського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Стаття присвячена актуальним питанням статусу криптовалют у розвинутих країнах світу та Україні. В роботі проаналізовано ставлення регулюючих органів до криптовалют та криптовалютних операцій в Україні, визначено їх статус на сьогодні. Визначено особливості державного регулювання та оподаткування криптовалютних операцій в деяких розвинутих країнах світу.

Ключові слова: криптовалюта, віртуальна валюта / криптовалюта, Bitcoin, криптовалютні операції, майнінг.

Ткачук И.И. СТАТУС КРИПТОВАЛЮТ В УКРАИНЕ И ДРУГИХ СТРАНАХ МИРА

Статья посвящена актуальным вопросам статуса криптовалют в развитых странах мира и Украине. В работе проанализировано отношение регулирующих органов к криптовалютам и криптовалютным операциям в Украине, определены их статус на сегодня. Определены особенности государственного регулирования и налогообложения криптовалютных операций в некоторых развитых странах мира.

Ключевые слова: криптовалюта, виртуальная валюта / криптовалюта, Bitcoin, криптовалютные операции, майнинг.

Tkachuk I.I. STATUS CRYPTOCURRENCY IN UKRAINE AND OTHER COUNTRIES

The article is devoted to topical issues cryptocurrency status in developed countries and Ukraine. The article analyzes the attitude of regulators towards cryptocurrency and crypt-exchange operations in Ukraine, their status is determined for today. The peculiarities of state regulation and taxation of cryptographic operations in some developed countries of the world are determined.

Keywords: cryptocurrency, virtual currency / cryptocurrency, Bitcoin, crypttranslation, mining.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Деякі експерти називають 2017 рік роком криптовалют. Дійсно, з кожним роком криптовалюти займають все більш помітне місце в бізнесі і в світовій економіці. За ради збільшення прибутковості в умовах жорстокої конкуренції все більше підприємців, враховуючи реалії сучасного бізнесу вимушені використовувати у своїй діяльності певний вид криптовалют. З цими тенденціями змушені рахуватися і фінансові регуляторні органи країн світу і України зокрема.

Кількість видів криптовалют постійно змінюється, сьогодні в світі їх нараховується більше тисячі видів, серед яких найбільшого поширення набули такі як Bitcoin, BitcoinCash, Ethereum, Litecoin та інші. Зростання їх популярності у світі відбувається на тлі відсутності єдиного поняття «криптовалюта» («cryptocurrency») – воно варіюється від отожднення з поняттями «товар», «платіжний засіб», «розрахункова одиниця» до понять «нематеріальний цифровий актив», «інвестиційний актив», «фінансовий актив», «окремий вид цінних паперів» тощо [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження криптовалют здійснили також зарубіжні дослідники: Бекмен Д., Блейк Д., Бірмен Х., Брігхем Е., Велш Г., Вуд Ф., Деланей П., Метью М. Р., Матвеев А. А. Матадочі Д., Нідлз Б., Рубіні Н., Таранзі М., Херн А., Хендріксена Е. С., Феленштейн С. та інші. Однак питання статусу криптовалют залишається дискусійним та гостро стоїть як перед практиками, так і перед науковцями всіх країн світу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні ринок криптовалют розвивається останнім часом дуже активно, особливо ринок біткоїну. Так у вересні 2017 р. за запитами в Google інтерес до біткоїну досяг піку, так на першому місці – Україна (100 пунктів), потім йдуть: Росія (91), Казахстан (71), Білорусь (69) і Узбекистан (43).

За розрахунками експертів, Україна входить до 10-ти лідерів-країн світу за кількістю користувачів біткоїн-гаманців. А за кількістю відвідувань сайту Blockchain.info, Україна вийшла на четверте місце, поступившись

Росії, США та Нігерії. [2] При цьому питання про статус криптовалют в різних країнах світу залишається дискусійним і потребує ретельного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу та визначення особливостей статусу криптовалют в Україні та розвинутих країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на зростаючі темпи розвитку ринку криптовалют в Україні в листопаді 2014 р. Національний банк України зробив заяву щодо Bitcoin, в якій було зазначено, що Національний банк України розглядає «віртуальну валюту / криптовалюту» Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальної вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як платіжний засіб, оскільки це суперечить нормам українського законодавства. Також було зазначено, що «всі ризики за використання в розрахунках «віртуальної валюти / криптовалюти» Bitcoin несе учасник розрахунків по ним» [3].

На, що Bitcoin Foundation Ukraine дали відповідь, в якій було зазначено, що в роз'ясненні НБУ не міститься прямої заборони на використання криптовалют, а також був розкритикований підхід до визначення Bitcoin в якості грошового сурогату. Також Bitcoin Foundation Ukraine запропонувала Національному Банку України провести консультації з громадськістю щодо статусу криптовалют для того, щоб дозволити українцям стати світовими лідерами в цій галузі [4].

У червні 2015 року на засідання Комісії з питань платежів фізичних осіб Громадської ради при Національному банку України було розглянуто проект розвитку Bitcoin в Україні, представлений одним із засновників і директорів Bitcoin Foundation Ukraine Михайлом Чобаняном, чим було покладено початок діалогу між Національним банком і представниками біткоїн-спільноти [5].

У листопаді 2016 року НБУ представив схвалену дорожню карту Cashless Economy, в якій вперше прописані офіційні плани регулятора з використання технології Blockchain в Україні. Відповідно до дорожньої карти відбудеться «еволюція e-money» в якості безготівкового інструменту платежів (на основі технології Blockchain), емітентом яких є НБУ. При цьому в якості очікуваного ефекту названо здешевлення еквайрингу [6].

6 жовтня 2017 року в Верховній Раді України був зареєстрований законопроект

№ 7183 «Про обіг криптовалют в Україні». У законопроекті дані визначення поняттям: криптовалюта, майнер, майнінг, блокчейн тощо. Відповідно до проекту регулятором в цій сфері повинен стати Національний Банк України, який буде визначати порядок створення і діяльності криптовалютних бірж.

У грудні 2017р. Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг виступили із спільною заявою щодо статусу криптовалют в Україні, в якій було зазначено, що складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом. Так в заяві було зазначено, що будь-яка діяльність, пов'язана з операціями купівлі, продажу, обміну та конвертації у криптовалюті, несе велику кількість ризиків, які фізичні та юридичні особи повинні усвідомлювати, перш ніж здійснювати операції з криптовалютами. Усі, хто планує вкладати власні кошти в криптовалюті, мають усвідомлювати, що здійснюють такі операції на власний ризик [1].

Що стосується оподаткування, то до криптовалютних операцій в Україні застосовуються стандартні правила. Так, дохід фізичної особи, отриманий у вигляді цифрової валюти, оподатковується за стандартною ставкою 18%, а прибуток юридичних осіб – в залежності від системи оподаткування такої особи. Питання з оподаткуванням її податком на додану вартість є досить спірним, оскільки криптовалюта не визначена в якості товару на законодавчому рівні.

На сьогодні серед регуляторів провідних країн світу, зокрема країн Європейського Союзу, немає єдиного підходу до визначення правового статусу криптовалют та регулювання операцій з ними.

Що стосується країн Євросоюзу, то тут використовується «віртуальна валюта», а не «криптовалюта» Вона розглядається в тому числі і як засіб платежу. На сьогодні жоден з органів Європейського союзу не прийняв будь-яких спеціальних правил регулювання криптовалютної діяльності. Разом з тим в 2016 році Європейська комісія запропонувала встановити додаткове регулювання для криптовалютних бірж і компаній, що надають криптовалютні гаманці користувачам. Зокрема, пропонується забезпечити обов'язкову реє-

страцію або ліцензування діяльності криптовалютних бірж, які здійснюють обмін криптовалютами на фіатні гроші і навпаки, а також компаній, які надають криптовалюти гаманці користувачам [7].

Оподаткування криптовалют і операцій з ними здійснюється відповідно до національного законодавства держав-членів Європейського союзу, наприклад, в Норвегії, Фінляндії і Німеччині криптовалюта оподатковується податком на приріст капіталу (Capital Gains Tax) і податком на багатство (Wealth Tax). У Болгарії цифрова валюта розглядається як фінансовий інструмент та обкладається відповідними податками. В Австрії криптовалюта розглядається податковими органами як нематеріальний актив, а її майнінг – як операційна діяльність. А дохід, що одержано в результаті її відчуження, обкладається податком на прибуток (Income Tax). В той же час в листопаді 2015 року Європейський суд (European Court of Justice) виніс рішення, відповідно до якого операції з купівлі та продажу Bitcoin за традиційні фіатні валюти не обкладаються податком на додану вартість [8].

На сьогодні однією з найбільш сприятливих і комфортних країн для ведення криптовалютного бізнесу вважається Великобританія. Однак остаточна позиція уряду щодо правового регулювання діяльності, пов'язаної з цифровими грошима, до цього часу не вироблена. На сьогодні цифрова валюта у Великобританії вважається унікальною комбінацією цифр, яка отримана в результаті складних математичних обчислень і алгоритмів. Тому цифрова валюта не підпадає під дію Закону Великобританії про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (Money Laundering Regulations 2007). З метою запобігання злочинного використання цифрових валют для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та здійснення іншої незаконної діяльності та для підтримки інновацій проводиться робота з упорядкувати криптовалютних відносини [9].

У 2014 році Управління (її Величності) податків і митних зборів (Her Majesty's Revenue and Customs) опублікувало аналітичний документ (policy paper) щодо оподаткування операцій з криптовалютами. Відповідно до нього дохід, отриманий в результаті майнінга цифрових грошей і їх обміну на фунт стерлінгів або іншу валюту, не повинен обкладатися податком на додану вартість (Value Added Tax). Разом з тим ПДВ повинен стягуватися з постачальни-

ків будь-яких товарів або послуг, що продані за криптовалюту. При цьому вартість товарів або послуг, що обкладаються ПДВ, повинна відповідати вартості криптовалюти в фунтах стерлінгів на момент проведення такої операції. В залежності від ситуації дохід (прибуток) суб'єкта господарювання оподатковуються на приріст капіталу (Capital Gains Tax), а також корпоративним податком (Corporation Tax) і податком на прибуток (Income Tax) [10].

Не дивлячись на те, що в США існують великі хедж-фонди, біржі та інші компанії, пов'язані з криптовалютами, а за деякі товари можна розрахуватися не тільки фіатними, а і цифровими грошима, правове регулювання криптовалютних операцій залишається не менш складним, ніж в Європі. В основному це обумовлено наявністю як федерального права, так і права штатів і відсутністю єдиної позиції серед регуляторів щодо правового статусу криптовалют. Наприклад, Штат Каліфорнія першим з усіх штатів США на законодавчому рівні дозволив використовувати криптовалюту [11]. А в штаті Нью-Йорк ведення бізнесу пов'язаного з криптовалютами було врегульовано в серпні 2015 року, коли була введена BitLicense – ліцензія на ведення криптовалютного бізнесу. Треба зазначити, що через рік після введення ліцензії її отримали лише Bitcoin-гаманець "Circle" і Фінансово-технічний-стартап "Ripple", а такі гравці ринку, як "Poloniex", "ShapeShift" та "Kraken" припинили діяльність у цьому штаті. При цьому ведення криптовалютного бізнесу в штаті залишилось не врегульованим.

Треба зазначити, що в Сполучених Штатах Америки цифрова валюта розглядається одночасно як гроші (їх аналог), як власність і як біржовий товар.

На федеральному рівні діяльність з регулювання криптовалютної діяльності (крім питань оподаткування) здійснює Мережа із боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network) відповідно до її вимог деякі криптовалютні компанії повинні бути зареєстровані в якості операторів з переказу грошових коштів (Money Transmitters) в Мережі із боротьби з фінансовими злочинами. А на рівні штатів діяльність таких компаній підлягає ліцензуванню в кожному окремому штаті.

Як власність цифрові гроші розглядаються з метою оподаткування. (Наприклад, заробітні плати, що виплачуються працівникам у Bitcoin, є об'єктами федерального прибуткового податку (Federal Income Tax

Withholding) і податків на заробітну плату (Payroll Taxes) [12].

Після США друге місце в світі за кількістю встановлених біткоїн-банкоматів належить Канаді. Тут в 2014 році було схвалено законопроект, відповідно до якого криптовалюти біржі підлягають реєстрації у Канадському центрі аналізу фінансових операцій та звітності (Financial Transactions and Reports Analysis Centre of Canada) і зобов'язані дотримуватися законодавства в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів. Без відповідної реєстрації біржі не можуть відкрити рахунок в банку. В іншому діяльність компаній не регулюється. Оплата товарів або послуг за допомогою цифрових грошей підлягає оподаткуванню як бартерна угода. Крім того, при продажу криптовалюти стягується податок на прибуток (Corporation Income Tax) або ж податок на приріст капіталу (Capital Gains Tax) [13].

А криптовалюта, що була отримана в результаті майнінгу, який здійснювався в комерційних цілях, обкладається податком на прибуток (Income Tax). Визначення комерційної складової здійснюється в кожному конкретному випадку окремо. Підлягає оподаткуванню і отримана в криптовалюті заробітна плата працівника [14].

Що стосується Китаю, то з кожним роком тут зростає кількість зосередженого тут криптовалютного бізнесу, на цій території знаходиться більшість майнінг-пулів (F2Pool, AntPool, BTC).

Наприкінці 2013 року Народний банк разом з іншими регуляторами підготував повідомлення, відповідно до якого:

– фінансові установи не повинні брати участь в операціях з Bitcoin;

– Bitcoin – віртуальний товар (virtual commodity), а не валюта;

– Веб-сайти, пов'язані з Bitcoin, повинні бути зареєстровані в Телекомунікаційному бюро (Telecommunications Bureau) [15].

Оподаткування здійснюється відповідно до стандартних для товарів правил: операції з криптовалютою обкладаються податком на прибуток (Corporate Tax), податком на приріст капіталу (Capital Gains Tax), а її продаж може обкладатися податком на додану вартість (Value-added tax).

В Японії функціонує Комісія з цифрових активів Японії (The Japan Authority of Digital Asset), що є саморегульованим. З 2016 року криптовалюти біржі підлягають реєстрації в Агентстві фінансових послуг, яке може здійснювати перевірки такого бізнесу і застосовувати адміністративні. Відповідно до діючого законодавства в країні, криптовалюта є цінністю, що подібна до активів (asset-like values).

Цифрові гроші і операції з ними підлягають оподаткуванню відповідно до стандартних правил: з прибутку юридичної особи в цифровій валюті стягується податок на прибуток (Corporate Tax); продаж криптовалют обкладається японським аналогом податку на додану вартість (Consumption Tax) [16].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, на сучасному етапі розвитку економіки продовжується пошук прогресивніших грошових систем, які покликані знижувати витрати грошового обігу, підвищувати швидкість обороту, надійність та зручність руху грошей. Що стосується криптовалют, то на сьогодні ні практиками, ні науковцями не вироблено єдиного підходу як до визначення їх статусу, так і до державного регулювання операцій з ними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні // Національний банк України – 30.11.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329&cat_id=55838
2. Голубева Н. Ю. Криптовалюти: правова природа и регулирование / Н. Ю. Голубева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sud.ua/ru/news/blog/110210-kriptovalyuty-pravovaya-priroda-i-regulirovanie>
3. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin. // Національний банк України – 10.11.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=11879608
4. Коментарі до заяви НБУ від 10.11.2014 // Bitcoin Foundation Ukraine. – 17.11.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coindesk.com/bitcoin-foundation-ukraine-central-bank-warning-isnt-ban/>
5. Bitcoin и Нацбанк. Диалог. Начало // PaySpaceMagazine. – 11.06. 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://psm7.com/payment-systems/bitcoin-i-nacbank-dialog-nachalo.html>
6. Нацбанк Украины выпустит электронные деньги на блокчейне // ForkLog. – 10.11.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forklog.com/natsbank-ukrainy-vypustit-elektronnye-dengi-na-blokchejne/>

7. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council 2016/0208 // European Commission. – 05.07.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation_en
8. Judgement of the court in case C-264/14 // European Court of Justice. – 22.10.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=604646>
9. Bitcoins and the law: what's the position? // Lawyer 2B – 13.02.14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://l2b.thelawyer.com/issues/l2b-summer-2014/bitcoins-and-the-law-whats-the-position/>
10. Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies // Gov.uk. – 03.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies>
11. California Governor Grants Bitcoin Legal Money Status // CoinDesk. – 29.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coindesk.com/california-governor-grants-bitcoin-legal-money-status/>
12. IRS Notice 2014 – 21. IRS Virtual Currency Guidance // The Internal Revenue Service – 14.04.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.irs.gov/irb/2014-16_IRB
13. What you should know about digital currency [Electronic resource] // Canada Revenue Agency. – 03.12.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/news/newsroom/fact-sheets/fact-sheets-2013/what-you-should-know-about-digital-currency.html>
14. More Guidance from the CRA on Bitcoin Activities and Transactions // Tax litigation. – 24.04.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.canadiantaxlitigation.com/category/bitcoin-2>
15. The People's Bank of China and Five Associated Ministries Notice: "Prevention of Risks Associated with Bitcoin" // BTCC. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://exchange.btcc.com/page/bocnotice2013/>
16. Regulating bitcoins // The Japan Times. – 13.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2014/03/13/editorials/regulating-bitcoins/#.Wxfule6FOU>

REFERENCES:

1. Natsionalnyi bank Ukrainy (2017) Spilna zaiava finansovykh rehuliatoriv shchodo statusu kryptovaliut v Ukraini [Joint statement on the status of financial regulators cryptocurrency in Ukraine]. Available at: https://bank.gov.ua/tsontrol/uk/publish/artitsle?art_id=59735329&tsat_id=55838 (accessed 06 June 2018).
2. Golubeva N. Yu. (2017) Kriptovalyuty: pravovaya priroda i regulirovanie [Криптовалюты: правовая природа и регулирование] Available at: <https://sud.ua/ru/news/blog/110210-kriptovalyuty-pravovaya-priroda-i-regulirovanie> (accessed 06 June 2018).
3. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin. // Національний банк України – 10.11.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=11879608
4. Коментарі до заяви НБУ від 10.11.2014 // Bitcoin Foundation Ukraine. – 17.11.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coindesk.com/bitcoin-foundation-ukraine-central-bank-warning-isnt-ban/>
5. Bitcoin и Нацбанк. Диалог. Начало // PaySpaceMagazine. – 11.06. 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://psm7.com/payment-systems/bitcoin-i-nacbank-dialog-nachalo.html>
6. Нацбанк України випустит електронні гроші на блокчейні // ForkLog. – 10.11.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forklog.com/natsbank-ukrainy-vypustit-elektronnye-dengi-na-blokchejne/>
7. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council 2016/0208 // European Commission. – 05.07.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation_en
8. Judgement of the court in case C-264/14 // European Court of Justice. – 22.10.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=604646>
9. Bitcoins and the law: what's the position? // Lawyer 2B – 13.02.14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://l2b.thelawyer.com/issues/l2b-summer-2014/bitcoins-and-the-law-whats-the-position/>
10. Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies // Gov.uk. – 03.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies>
11. California Governor Grants Bitcoin Legal Money Status // CoinDesk. – 29.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coindesk.com/california-governor-grants-bitcoin-legal-money-status/>

12. IRS Notice 2014 – 21. IRS Virtual Currency Guidance // The Internal Revenue Service – 14.04.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.irs.gov/irb/2014-16_IRB

13. What you should know about digital currency [Electronic resource] // Canada Revenue Agency. – 03.12.2014.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/news/newsroom/fact-sheets/fact-sheets-2013/what-you-should-know-about-digital-currency.html>

14. More Guidance from the CRA on Bitcoin Activities and Transactions // Tax litigation. – 24.04.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.canadiantaxlitigation.com/category/bitcoin-2>

15. The People's Bank of China and Five Associated Ministries Notice: "Prevention of Risks Associated with Bitcoin" // BTCC. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://exchange.btcc.com/page/bocnotice2013/>

16. Regulating bitcoins // The Japan Times. – 13.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2014/03/13/editorials/regulating-bitcoins/#.Wxfule6FOUI>